

ที่ นร 1117/ 1477

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
128 อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. 10400

30 กันยายน 2546

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
ภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับการ
บริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ

ด้วยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่ม
ภาคกลางเกิดถี่ขึ้น ความเสียหายมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น และเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาร่วมกับ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้มอบหมายให้คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำ
แม่กลอง และแม่น้ำบางปะกงดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวโดยจัดประชุมเสวนาร่วมกับผู้แทนจากหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนและนักวิชาการเพื่อหาข้อสรุปและแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบนโยบาย
มาตรการ และวิธีการในการบริหารจัดการแก้ไขภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการอย่างมี
ประสิทธิภาพในเบื้องต้น ทั้งนี้เนื่องจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ควรศึกษาในภาพรวมและเชื่อมโยงกัน
ทั้งประเทศ

ในคราวประชุมสภาที่ปรึกษาเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2546 ได้พิจารณาผลการศึกษาของ
คณะทำงานดังกล่าว และมีมติให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ระดับการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนของพื้นที่เป้าหมายได้แก่

1.1 ระดับท้องถิ่น รัฐบาลควรเร่งดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแหล่งเก็บน้ำ
ประจำบ้าน/หมู่บ้าน พร้อมทั้งระบบประปาอย่างทั่วถึง ปรับปรุงและบูรณะรักษาสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติหรือ
แหล่งน้ำขนาดเล็กที่มีอยู่ในปัจจุบัน บริหารและจัดการแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำขนาดเล็กที่มีอยู่แล้วให้เกิด
ประโยชน์สูงสุดรวมทั้งให้การศึกษาคูหาใช้น้ำทุกชนิดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดการสูญเสียให้น้อยที่สุด
นำน้ำที่ได้ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่อีกครั้งทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม

1.2 ระดับลุ่มน้ำ รัฐบาลควรดำเนินการกำหนดกิจกรรมการใช้น้ำให้สอดคล้องกับ
ปริมาณน้ำต้นทุน กำหนดระบบการเกษตรกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของน้ำและที่ดิน บริหารและจัดการ
แหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่
เพิ่มตามความจำเป็น ควรมีการฟื้นฟูลุ่มน้ำทุกลุ่มน้ำโดยเริ่มจากตอนบน ตอนกลาง และตอนล่างของพื้นที่ลุ่มน้ำ
ตามลำดับเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำไหลในแม่น้ำลำธารในช่วงฤดูแล้งและบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบการมีส่วนร่วมและ
ผสมผสาน

2. ภาครัฐควรให้ความสำคัญและส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบลุ่มน้ำอย่างจริงจัง โดยปรับนโยบายการแก้ไขให้เป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน จัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในสัดส่วนที่เหมาะสมของการอุปโภคบริโภคกับภาคเกษตรกรรมและหามาตรการเพื่อรองรับการลดลงของกิจกรรมภาคเกษตรกรรม ปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมายทรัพยากรน้ำ กำหนดนโยบายการก่อสร้างอาคารใหม่โดยสนับสนุนให้มีการใช้อุปกรณ์ลดหรือระหยัดการใช้น้ำ ให้การศึกษาสาธารณชนเรื่องการใช้งานน้ำต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ และมีนโยบายส่งเสริมการใช้น้ำภาคเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

3. ภาครัฐควรเพิ่มขีดความสามารถในการคาดการณ์สภาวะอากาศและเหตุการณ์ฝนตกล่วงหน้าให้มีความละเอียดยิ่งขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเนื่องจากฝนเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำขาดแคลนการคาดการณ์ฝนล่วงหน้าทั้งตำแหน่งที่ฝนตก ปริมาณฝนตก และความเข้มของฝนตกได้อย่างแม่นยำจะทำให้เกิดประโยชน์ในการนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนได้อย่างเหมาะสมและทันเหตุการณ์

4. ภาครัฐควรกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนา รวมทั้งดำเนินการวางแผนการพัฒนาพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน และการแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนในบริเวณกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลฝั่งตะวันออก นนทบุรี และปทุมธานี เนื่องจากในพื้นที่บริเวณดังกล่าวปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการตั้งถิ่นฐานอย่างรวดเร็วรวมทั้งการเกิดขึ้นของสนามบินสุวรรณภูมิ ดังนั้นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การตั้งถิ่นฐานและการแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวแบบบูรณาการจึงเป็นสิ่งจำเป็น

5. ภาครัฐควรเร่งปฏิรูปองค์การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนโดยพิจารณาบทบาทภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ ตามกฎหมาย เพื่อให้การพัฒนาแก้ไขภัยน้ำขาดแคลนมีความชัดเจนและต่อเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเสนอให้พิจารณาบทบาทแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำและผลักดันให้มีผลปฏิบัติภายใน 1 ปี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และใคร่ขอทราบผลการพิจารณาในโอกาสแรกด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายอนันต์ ปันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. 0 - 2612 - 9222 ต่อ 210

โทรสาร 0 - 2612 - 9152

"

การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการ
(กรณีศึกษา : แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง)

1. ความเป็นมา

1.1 คณะทำงานศึกษาและอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำบางปะกง สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง และลุ่มน้ำบางปะกงเกิดขึ้นและความเสียหายจากภัยน้ำขาดแคลนมีแนวโน้มความรุนแรงมากขึ้นจึงเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาร่วมกันจากหน่วยงานทั้งหลายที่มีความเกี่ยวข้องกันเพื่อให้เห็นภาพที่เป็นแนวทางในการนำมา กำหนดเป็นกรอบนโยบาย มาตรการ วิธีการ แผนงาน และระยะเวลาในการบริหารจัดการแก้ไขภัยน้ำขาดแคลน ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 สภาที่ปรึกษาฯ ได้มอบหมายให้คณะทำงานฯ ศึกษาค้นคว้าเป็นกรณีศึกษา โดยได้เชิญผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี กรมควบคุมมลพิษ กรมโยธาธิการและผังเมืองกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครปฐม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้าร่วม ประชุมหารือเพื่อหาข้อสรุปแนวทางการบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการนำเสนอข้อสรุป สาเหตุ สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นเนื่องจากการแก้ไขปัญหายังคงกล่าวเป็นเรื่องที่ควรศึกษาในภาพรวมและเชื่อมโยงกันทั้งประเทศ

2. สภาพปัญหาและข้อเท็จจริง

2.1 สาเหตุของน้ำขาดแคลนในปัจจุบัน และความเสียหาย

สภาพน้ำขาดแคลนอย่างรุนแรงมักเกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้งเดือนมกราคม-เมษายน ในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นพื้นที่เกษตรชลประทานที่มีการทำเกษตรกรรมในช่วงฤดูแล้ง แหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งตั้งถิ่นฐานที่สำคัญของประเทศโดยมีสาเหตุน้ำขาดแคลนในภาพรวมดังนี้

1. ฝนตกน้อยในบางปี
2. แหล่งเก็บกักปริมาณน้ำต้นทุน สำหรับฤดูแล้งมีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำ
3. การวางแผนการจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อย่างเป็นระบบ ยังไม่มีความเป็นเอกภาพดีพอ
4. การเกิดความขัดแย้งในการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาแหล่งเก็บน้ำ เพื่อไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้งได้เพียงพอกับความต้องการในกิจกรรมการใช้น้ำทั้งหลาย

5. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และพื้นที่สาธารณประโยชน์เป็นผลให้แหล่งเก็บกักน้ำตามธรรมชาติลดลง

6. การเจริญเติบโตของชุมชนเมืองและการขยายตัวของเมืองรวมทั้งการขยายตัวของเกษตรกรรมฤดูแล้งทำให้ความต้องการน้ำในช่วงฤดูแล้งมีเพิ่มขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำภาคเกษตรกรรมและการใช้น้ำในด้านต่างๆ

7. ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำเพิ่มขึ้นเนื่องจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความต้องการใช้น้ำในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น

8. การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมของโครงการชลประทานต่างๆและเพื่อการอุปโภคบริโภคของโครงการประปายังมีประสิทธิภาพต่ำทำให้มีความต้องการใช้น้ำสูงเกินความจำเป็น

9. ยังไม่มีการกำหนดลำดับความสำคัญการใช้น้ำในด้านต่างๆอย่างเด่นชัดในพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อใช้เป็นนโยบายในการจัดสรรน้ำในช่วงสภาวะวิกฤติ

10. การเพาะปลูกพืชฤดูแล้งที่เพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำโดยเฉพาะโครงการเจ้าพระยาใหญ่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความต้องการใช้น้ำในด้านอื่นๆ

11. พื้นที่การเกษตรในลุ่มน้ำส่วนใหญ่เพาะปลูกข้าวทั้งในลุ่มน้ำที่มีแหล่งน้ำต้นทุนและไม่มีแหล่งน้ำต้นทุนรวมทั้งในพื้นที่ที่มีสภาพดินเหมาะสมและไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวทำให้มีความต้องการใช้น้ำมากก่อให้เกิดปัญหาในการใช้น้ำสำหรับกิจกรรมด้านอื่นๆในพื้นที่ลุ่มน้ำ

12. การใช้ประโยชน์ที่ดินตั้งอยู่อย่างกระจัดกระจายไม่เป็นกลุ่มก้อนทำให้การแจกจ่ายน้ำทำได้ไม่ทั่วถึง

13. เกิดจากการที่ฝนทิ้งช่วงในฤดูฝนเนื่องจากการเคลื่อนที่ของร่องมรสุม (Monsoon Trough) ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (Southwest Monsoon)

14. เกิดเนื่องจากพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wet Lands) และพื้นที่ลุ่ม (Depression Lands) ถูกทำลายและทำให้ดินแข็งทำให้ปริมาณการกักเก็บน้ำในพื้นที่เหล่านี้ลดลงหรือหายไป

2.2 ประเด็นปัญหาของภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง

ในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลางมีปัญหาเรื่องน้ำขาดแคลนใน 4 ลุ่มน้ำดังนี้

1. แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีน

ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยามีการปลูกข้าวนาปรัง (ฤดูแล้ง) มากกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ปลูกข้าวนาปรังในเขตชลประทานทั้งประเทศในพื้นที่เกษตรชลประทานปีละ 3 ล้านไร่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานที่สำคัญซึ่งมีแนวโน้มความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นทุกปี และมักเกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งเฉลี่ยทุกๆ 5 - 7 ปี รวมทั้งมีการเปิดพื้นที่เกษตรกรรมชลประทานเพิ่มขึ้นในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนบนทำให้เกิดปริมาณน้ำในฤดูแล้งที่ส่งมาสู่เขตลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่างมีแนวโน้มลดลง

2. แม่น้ำแม่กลอง

ปัจจุบันลุ่มน้ำแม่กลองมีปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งน้อยมากเนื่องจากมีแหล่งน้ำต้นทุนอุดมสมบูรณ์และมีการพัฒนาพื้นที่เกษตรชลประทานในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำแม่กลองยังไม่ครบตามแผนที่วางไว้จึงยังคงมีน้ำต้นทุนฤดูแล้งเหลือส่งมาใช้ในการประปาของการประปานครหลวง

3. แม่น้ำบางปะกง

ลุ่มน้ำบางปะกงยังมีการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำต้นทุนน้อยมากในขณะที่เดียวกันความ-ต้องการใช้น้ำกลับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากกิจกรรมการใช้น้ำได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ดังนั้นในฤดูแล้งจึงประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเกือบทุกปี

3. ความเห็นและข้อเสนอแนะ

3.1 การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนอย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวมควรดำเนินการดังนี้ -

3.1.1 การแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนแบบบูรณาการและยั่งยืนต้องดำเนินการควบคู่กับการกำหนดและควบคุมแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนและพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำ และอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ของพื้นที่ลุ่มน้ำให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ลุ่มน้ำการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปรับปรุงสภาพแหล่งน้ำพัฒนาจัดการน้ำต้นทุน จัดการด้านความต้องการน้ำ ด้านการแจกจ่ายน้ำ รวมทั้งการจัดการด้านองค์กรและกฎหมายและควรดำเนินการควบคู่กันไปกับการแก้ไขปัญหาภัยน้ำหลากในคราวเดียวกัน ทั้งนี้ภัยน้ำขาดแคลนและภัยน้ำหลากที่รุนแรงจะเกิดบนพื้นที่น้ำท่วมถึงของลุ่มน้ำเดียวกันแต่ต่างเวลากันเท่านั้น

3.1.2 ควรนำมาตรการ โครงการ และแผนงานต่างๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลน รวมทั้งการให้มีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น และจัดลำดับความสำคัญเพื่อให้มีการดำเนินการสอดคล้องประสานกันอย่างต่อเนื่องจนครบตามแผนงานที่กำหนด

3.1.3 การแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนควรเริ่มจากการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพสิ่งที่มีอยู่ และใช้การमानเป็นอันดับแรก การก่อสร้างใหม่ควรพิจารณาให้กลมกลืนและเป็นการต่อเสริมกับสิ่งก่อสร้างเดิม ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่มีเป้าหมายชัดเจนและไม่ส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ รวมทั้งประหยัดงบประมาณ และเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการแก้ปัญหาได้สูงสุดซึ่งจะเป็นแนวทางปรับสู่การบริหารจัดการแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนทั้งในระดับเฉพาะถิ่น และระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นรูปธรรมรวดเร็วและมั่นคงดังนั้นเพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับนโยบายจึงเสนอให้กรม-ทรัพยากรน้ำประสานงานกับหน่วยงานต่างๆคัดเลือกพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยที่มีปัญหาภัยน้ำขาดแคลนน้อยออกจากพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด ซึ่งแบ่งได้ 2 กลุ่ม

1) กลุ่มลุ่มน้ำย่อยที่มีปัญหาภัยน้ำขาดแคลนน้อย ให้จัดทำแผนหลักแบบบูรณาการและยั่งยืน เพื่อรักษาสภาพที่ดีไว้คงอยู่อย่างถาวรตลอดไป

2) กลุ่มลุ่มน้ำย่อยที่มีปัญหาภัยน้ำขาดแคลนรุนแรง ให้จัดทำแผนหลักการแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนในระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืนให้แล้วเสร็จภายใน 2 ปี เพื่อนำมาใช้แก้ไขปรับปรุงสภาพน้ำขาดแคลนได้หมดไปหรือน้อยลงอย่างต่อเนื่อง

3.1.4 การเพิ่มประชากร การตั้งถิ่นฐาน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำและพื้นที่น้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการควรวินิจฉัยการวางแผนประชากร การพัฒนาการตั้งถิ่นฐาน และการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงแบบบูรณาการ และยั่งยืนโดยเร็ว โดยพื้นที่น้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และลุ่มน้ำท่าจีนส่วนที่อยู่ท้ายน้ำของเขื่อนเจ้าพระยาลงไปควรวินิจฉัยการพัฒนาดำเนินการเป็นอันดับแรกเนื่องจากเป็นพื้นที่ตั้งเมืองหลวง และยังเป็นแหล่งปลูกข้าวเพื่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกอีกด้วย รวมทั้งควรวินิจฉัยจัดสำนักผู้ใช้น้ำให้เกิดความร่วมมือและใช้น้ำอย่างมีคุณค่าในทุกกิจกรรมการใช้น้ำ

3.1.5 การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนควรวินิจฉัยประกอบด้วยมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างน้อยหรือมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง รวมทั้งควรวินิจฉัยการดำเนินการออกเป็นระยะตามความจำเป็นและตามงบประมาณที่มีอยู่ประกอบด้วยมาตรการเฉพาะกิจเพื่อบริการ/ช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยน้ำขาดแคลน และมาตรการต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงแก้ไขภัยน้ำขาดแคลนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องตลอดเวลา และไม่เกิดการแก้ไขที่ซ้ำซ้อนซึ่งอาจจะแบ่งกลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานและเป้าหมายของระยะเวลาเป็นดังนี้

- แก้ไขภัยน้ำขาดแคลนเพื่อการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 5 ปี
- แก้ไขภัยน้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง เพื่อการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมสำหรับพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่น้ำท่วมถึงให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 15 ปี
- แก้ไขภัยน้ำขาดแคลนในพื้นที่ลุ่มน้ำของทุกกิจกรรมการใช้น้ำควบคู่กับการวางแผนประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการขยายตัวของสังคมและเศรษฐกิจ ภายในกำหนดเวลา 25 ปี

3.2 การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนอย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติควรวินิจฉัยดำเนินการดังนี้

3.2.1 ระดับการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนของพื้นที่เป้าหมาย

1) ระดับท้องถิ่น เพื่อลดปัญหาภัยแล้งซ้ำซากต้องเร่งดำเนินการดังนี้

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีแหล่งเก็บน้ำประจำบ้าน/หมู่บ้าน พร้อมทั้งระบบประปาอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้มีน้ำบริโภค 5 ลิตร/คน/วัน และน้ำใช้ 45 ลิตร/คน/วัน ในเขตพื้นที่ชนบท และ 120 – 200 ลิตร/คน/วัน ในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง

- ปรับปรุงและบูรณะรักษาสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำขนาดเล็กที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- บริหารและจัดการแหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำขนาดเล็กที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด

- บริหารและจัดการบ่อน้ำบาดาลที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เกิดประโยชน์สูงสุด

- ให้การศึกษาการใช้น้ำทุกชนิดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดการสูญเสียให้น้อยที่สุด

- ทุกพื้นที่ต้องทำการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ถูกต้องและเหมาะสม

- นำน้ำที่ได้ใช้แล้วกลับนำมาใช้ใหม่อีกครั้ง (Water - Reuse) ทั้งภาคอุตสาหกรรม ชุมชน และภาคเกษตรกรรมบางประเภท

- ทำแผนการอนุรักษ์น้ำยามปกติและยามฉุกเฉินสำหรับแต่ละท้องถิ่น
- ป้องกันอย่างเข้มงวดไม่ให้น้ำเสียไปทำลายน้ำที่มีคุณภาพดี
- รัฐควรให้การประสานรหวางและภูมิภาคจัดพิมพ์เผยแพร่มาตรการตรวจสอบอุปกรณ์ท่อน้ำประจำบ้านเรือนเพื่อลดการสูญเสียของน้ำประปาทั่วประเทศ

2) ระดับลุ่มน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยน้ำขาดแคลนถาวร ควรดำเนินการดังนี้

- กำหนดกิจกรรมการใช้น้ำให้สอดคล้องกับปริมาณน้ำต้นทุน
- กำหนดระบบการเกษตรกรรม (พืช ปศุสัตว์ ประมง) ให้สอดคล้องกับศักยภาพของน้ำและที่ดิน

ประโยชน์สูงสุด

ประชาชน

- บริหารและจัดการแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีอยู่แล้วให้เกิด
- พัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดใหญ่เพิ่มความจำเป็น
- พัฒนาแหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่ตามความจำเป็น
- พัฒนาโครงการผันน้ำข้ามลุ่มน้ำตามความจำเป็น โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

- ทุกลุ่มน้ำที่มีภัยน้ำขาดแคลนหรือแล้งซ้ำซากควรมีการฟื้นฟูลุ่มน้ำ (Watershed Rehabilitation) ทั้งลุ่มน้ำโดยเริ่มจากส่วนบน ตอนกลาง และตอนล่างของพื้นที่ลุ่มน้ำตามลำดับเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำไหลในแม่น้ำลำธารในช่วงฤดูแล้ง (Dry Season Flow)

- ทุกลุ่มน้ำที่มีภัยน้ำขาดแคลนควรมีการจัดการลุ่มน้ำแบบการมีส่วนร่วมและผสมผสาน (Participatory Integrated Watershed Management)

- พิจารณาให้การศึกษากาการใช้น้ำทุกชนิดอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดการสูญเสีย
- พิจารณานำน้ำที่ได้ใช้แล้วกลับนำมาใช้ใหม่อีกครั้ง (Water - Reuse)
- ควรมีแผนการอนุรักษ์น้ำยามปกติและยามฉุกเฉินในทุกลุ่มน้ำ
- ควรกำหนดมาตรการป้องกันไม่ให้น้ำเสียไปทำลายน้ำที่มีคุณภาพดี

3.2.2 รัฐควรให้ความสำคัญและส่งเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาาระบบลุ่มน้ำอย่างจริงจังโดย

- 1) ปรับนโยบายการแก้ไขภัยน้ำขาดแคลนให้เป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการและยั่งยืน
- 2) จัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละกิจกรรมให้ชัดเจน
- 3) ควรกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและหามาตรการเพื่อรองรับการลดลงของกิจกรรมภาคเกษตรกรรม แต่อย่างน้อยควรให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมได้ปีละครั้ง

4) ปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมายทรัพยากรน้ำ เช่น แก้ไขกฎหมายเรื่องสิทธิการใช้น้ำซึ่งถือว่าน้ำเป็นสมบัติของรัฐและทุกคนมีสิทธิใช้ หรือกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและบำรุงรักษาระบบน้ำ เป็นต้น

5) รัฐควรกำหนดนโยบายการก่อสร้างอาคารใหม่โดยสนับสนุนให้มีการใช้อุปกรณ์ลดหรือประหยัดการใช้น้ำ

6) รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรมให้มีนโยบายนำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีกครั้ง (Water – Reuse) ตามความเหมาะสม

7) รัฐควรให้การศึกษาศาธารณชนเรื่องการใช้น้ำต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาในทุกระดับ

8) รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้น้ำภาคเกษตรกรรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

9) รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้น้ำเสียที่ผ่านการบำบัดเบื้องต้นนำมาใช้อีก

3.2.3 ฝนเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำขาดแคลน ดังนั้นการคาดการณ์ฝนล่วงหน้าทั้งตำแหน่งที่ฝนตก ปริมาณฝนตก และความเข้มของฝนตกได้อย่างแม่นยำจะทำให้เกิดประโยชน์ในการนำข้อมูลคาดการณ์ฝนล่วงหน้ามาใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนได้อย่างเหมาะสม ทันเหตุการณ์ จึงควรเพิ่มขีดความสามารถในการคาดการณ์สภาวะอากาศและเหตุการณ์ฝนตกลงหน้าให้มีความละเอียดเพิ่มมากยิ่งขึ้นจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

3.2.4 ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และการตั้งถิ่นฐานบริเวณโดยรอบกรุงเทพมหานครและปริมณฑลอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณนนทบุรีและปทุมธานีอีกทั้งบริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑลฝั่งตะวันออกกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการเกิดขึ้นของสนามบินสุวรรณภูมิ แต่เนื่องจากพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ มีการทรุดตัวสูง และขาดแคลนน้ำจืดเพื่อนำมาใช้ทำประปา ดังนั้นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานกับการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวแบบบูรณาการจึงเป็นสิ่งจำเป็น รัฐบาลควรกำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนา รวมทั้งดำเนินการวางแผนการพัฒนาพื้นที่บริเวณดังกล่าวถึงข้างต้นแบบบูรณาการและยั่งยืนเพื่อรองรับความต้องการการใช้ที่ดิน การพัฒนา การตั้งถิ่นฐานรวมทั้งการแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนโดยเร่งด่วน

3.2.5 รัฐบาลควรเร่งปฏิรูปองค์การบริหารจัดการภัยน้ำขาดแคลนโดยพิจารณาบทบาทภารกิจของหน่วยงานต่างๆตามกฎหมายเพื่อให้การพัฒนาแก้ไขภัยน้ำขาดแคลนมีความชัดเจนและต่อเนื่องสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเสนอให้พิจารณาบทบาทแก้ไขปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำและผลักดันให้มีผลปฏิบัติภายใน 1 ปี